

Kako Italija proganja naš jezik i kulturu.

(Govor poslanika dra Besednjaka u rimskom parlamentu 23. ožujka 1927.)

U svom zadnjem govoru o pro-racuna ministarstva prosvjete kritikovao sam politiku, što se provodila protiv slavenskim učiteljima. (Poslanik D u d a n: U Italiji nema slavenskoga učiteljstva!) Izvijestio sam ministra i parlament, da u našim krajevima školske vlasti provodaju nedozvoljeni pritisak na slavenske učitelje, da se upišu u društvo fašističkih učitelja. S ovoga govorničkog mjesta obavijestio sam vladu, da dakle učitelji i dragi državni činovnici sile naše učitelje, da pismeno izjave na svoju čast, da potpuno odobravaju odalečenje vlastitoga materinskoga jezika iz osnovnih škola, s pripomenom, da će ih inače otpustiti iz službe.

Ministar, koji ne drži svoje riječi.

Te moje jasne i odlučne izjave prozvuče su vrlo živahne prigovore i proteste ministra prosvjete. „To je posve neistinito — zavikao je tad ministar Fedele — što vi tvrdite. (Ministar Fedele: Pa da!) Vi morate znati — još je tada kazao ministar — da učitelje nije moguće prisiliti, da bi se upisali u bilo koju organizaciju! Mogu da se upišu, ali spontano, slobodno, s potpunom i apsolutnom slobodom savjesti!“

Mojim izričitim izjavama ministar je suprotstavio svoje još odlučnije izjave. Ministar Fedele je službeno kao član vlade izjavio, da slavenski učitelji mogu biti i protivni fašističkome udruženju učitelja, ako im to nalaže njihova savjest, i da radi toga ne će trpjeti nikakve štete.

„Moja tvrdnja — izjavio je tad ministar pred citavim parlamentom — ne treba da se nikako boji da bi bila oprovrgnuta!“

Da sam pred talijanskim javnim mišljenjem i pred vama, gospodo poslanici, bio kvalificiran (označen) za čovjeka, koji je kadar da laže, za me je teška stvar. Smatram zato za svoju dužnost naprama sebi i naprama parlamentu, da pravo osvjetlim ovo pitanje, što je za me vrlo laka stvar.

Punica fides — nulla fides.

Isti ministar Fedele poslao je name par mjeseci nakon svojih svećanih protesta u parlamentu kakvoj četrdesetorici slavenskih učitelja, koji se nijesu bili upisali u fašističko društvo učitelja, odluku, kojom im javlja, da ih misli otpustiti iz službe. Već same te činjenice potpuno opovrgavaju izjave ministra prosvjete. Da bi izbjegao svaki nespozrazumak glede razloga i ciljeva, koji su pri ovakvom postupku vodili ministra prosvjete, a nekim odlukama, koje je sam potpisao, ovo je izjavio: „Radi dubokoga neprijateljstva protiv režimu (t. j. fašističkoj vladi, op. ur.), koje ste na nedvojen način pokazali s tim, (Ministar Fedele ga prekida: „Bio sam nevjerovatno blag i možda bi mi tko mogao to predbaciti i prigovoriti. Čudno je, da Vi...“ Besednjak mu upada: „Mi vam da-

kako moramo biti uvijek zahvalni! Vi smijete otpustiti učitelja, koliko hoćete! — Ministar Fedele opet: „Otpustio sam ih vrlo malo. Možda sam ih mogao mnogo više“. — Besednjak nastavlja svoj govor: s tim, to ste mnoge učitelje savjetovali, da se ne upišu u fašistički učiteljski sindikat, postavili ste se u protumbu s općim političkim smjernicama vlade i zato namjeravam započeti postupak za Vaš otpust iz službe u smislu zakona od 24. decembra 1925. br. 2300.“ Jasno je sada parlamentu, vladi i javnome mišljenju, da nijesam lagao ja, nego da sam ja bio onaj, koji sam govorio istinu, „kojoj se apsolutno ne treba hopti, da bi bila oprovrgnuta“.

Slavenski učitelji kažnjeni radi svoga mišljenja.

Zanimiviji je i značajniji od samog otpuštanja način, kako je ministar prosvjete otpustio slovenske učitelje. Ministar Fedele optužuje neke učitelje, kako samo već naveo, da su bili protivni društvu fašističkih učitelja; protiv drugima je pak postupao ne radi njihovih čina, već radi njihovih osjećaja i misli, koje nitko ne može kontrolirati, jer do današnjega dana, s lako je meni poznato, još nijesu bili izumljeni čudnovati instrumenti, a kojima bi se moglo promatrati duševni život, koji se razvija u nutrini čovječje duše. Stoga je opće priznato načelo u prava svih modernih država, da nije moguće kazniti državljanina radi njegovih osjećaja i mišljenja, već samo radi čina, koje poimence zakon spominje i određuje. No ministar prosvjete ne priznava to načelo, kad on izjavljuje u otpusnim odlukama našim učiteljima, da ih namjerava otpustiti radi njihovih „izrazito protivitalijanskih osjećaja“. (Dugotrajna buka u parlamentu.) Osjećaji se ne daju posmatrati, gospodo poslanici.

Učiteljima se oduzela mogućnost obrane.

Istina je doduše, da ministar Fedele optužuje mnoge učitelje, da „razvijaju živahnu propagandu protiv Italije i protiv državnim ustanovama“, ali te njegove teške optužbe su tako samovoljne i općenite, da se učitelji apsolutno ne mogu braniti. (U parlamentu nastaje zaglušna galama.) Besednjak počeka i nato nastavlja: Ako ministar komu od podređenih predbacuje, da je protivdržavan, ako mu prigovara, da vrši propagandu protiv Italije, a ujedno mu ne kaže, ni gdje, ni kada, ni kako je tu propagandu vršio, ni kakva određena djela su predstavljala tu agitaciju, svakom pametnom čovjeku je jasno, da se učitelj uz najbolju svoju volju protiv optužbama ne može braniti. Jedino je, što može učitelj u takvim prilikama učiniti, da tra općenitu optužbu ministra odgovori tako, da sve zaniječe. No samo nijekanje nije još nikada bilo sredstvo prave i uspješne obrane. Zbog toga su neki

učitelji, a i ja sam putem interpelacije tražio od ministra Fedele, da se svakoga učitelja, prije negoli ga se otpusti, podvrgne redovitoj istrazi. (Ministar Fedele: To se i činilo. — Besednjak: Ne znam ni za jedan slučaj. — Ministar Fedele: Pa vas nijesam mogao imenovati komesarom. — Besednjak: Toga nijesam tražio, ali sam tražio istragu. — Ministar Fedele: Vodio su je odnosi uredi. — Besednjak: Sa mnom i s ministrom je uvijek tako, da on tvrdi bijelo, a ja crno! — Nastaje galama i buka u parlamentu.) Načela upravne korektnosti te najelementarnije ljudske pravice traže, da svaka, i najskromnija i najsiromašnija osoba, prije negoli ju se kazni, ima potpunu i bezuvjetnu mogućnost obrane.

Što država dopušta i najvećim zločincima, ministar prosvjete nije htio da dopusti učiteljima, koji su uzgojitelji našega naroda. (Baka.) Niti jedan otpušteni slavenski učitelj nije podvrgnut istrazi. Niti jedan nije imao prilike, da bi pogledao u lice svoje klevetnice te da bi se branio protiv određenim optužbama, s kojima su ga naprtili. S takvim jednostavnim metodama ste Vi, g. Fedele, bacili na put (Ministar Fedele upada: Ponavljam, da su bili podvrgnuti istrazi, i ja sam vrlo blag. — Besednjak: Hvala Vam na Vašoj blagosudi. — Ministar Fedele: Te riječi kriju otrov Vaše duše. — Besednjak: Moja duševnost je vrlo vedra i mirna.) 40 otaca obitelji tih ste 40 obitelji prisilili, da ostave svoju rodnu zemlju i isele se.

Jedini uzrok progona — slavenski rod.

Kad sam nekoć predočio ministru prosvjete jedan značajan slučaj krivice, učinjene našim učiteljima, rekao mi je: „Što ćete? Ja ne poznajem učitelja, ja sudim očima prefekta i školskih nadzornika!“ Kad sam zatim pošao do školskoga nadzornika u Trst, dobio sam isto tako značajan odgovor: „Što ćete, gospodine poslanice? — rekao mi je. — Ja ne mogu da poznajem sve učitelje svoga opširnog područja!“ Obzirom na takav položaj, gdje toliko ministar koliko školski nadzornik otklanjaju moralnu odgovornost za vlastita djela, pitam se: Tko je onaj, koji u školskoj upravi uistinu i faktično drži u rukama i vrši vlast nad učiteljima? Gdje su one tajne i neodgovorne sile, od kojih ovisi sudbina obitelji naših učitelja i koje diktiraju ministru prosvjete otpusne odluke? Ne radi li se možda tu o besramnim denuncijama i niskim ličnim osvjetama, kojima ministar Fedele daje zakonsku vrijednost? (Ministar Fedele upada: Što govorite? Ja sam izvršilac zakonâ i zaštitnik svojih učitelja! Ja ne podliježem osvećivanju nikoga. Vi vršite u tomé času osude vrijedno djelo. — Poslanik D u d a n: Dvije godine su već,

da ni riječi nijesmo izustili o dnevnom progananju Italijana u Dalmaciji! To radi toga, da ne bismo mutili politički položaj. Sada ovaj gospodin izabire baš ovaj trenutak, da govori o takvim stvarima. — Besednjak: Moje riječi nije nikako diktirala vanjska politika! Vi ste oni, koji iz unutarnjega pitanja stvarate problem vanjske politike! — Ministar Fedele: Ne radi se tu o pitanju vanjske politike, a niti o problemu unutrašnje politike, jer ja ponavljam i odlučno izjavljujem, da italijanska škola u krajevima, o kojima govori poslanik Besednjak, uspijeva sjajno i da tamošnje obitelji izriču svoje zadovoljstvo s italijanskom školom. — Besednjak: Možda zato, jer državna nadležstva izvješćuju, da sve ide divno? Ja poznajem bolje prilike, g. ministre. — Ministar Fedele: Ponavljam, da su obitelji zadovoljne. Samo pogledajte broj dječjih zabavišta u gorickom kraju! Besednjak: I o tome ću govoriti. Samo se strpite. — Nato nastavlja svoj govor: Ako dakle ministar i školski nadzornik ne isključuju, da su učitelji i nepravedno mogli biti kažnjeni, neinteresiranom opažaju mora biti nerazumljivo, zašto se nije dalo i zašto se ne da optuženicima potpuno pravo do obrane putem redovite istrage. (Upadice, dugotrajna galama.) Poznati su mi dobro uzroci i razlozi, koji vode školske vlasti pri ovakvom postupanju: Znalice i namjerno služe se ovim sistemom, jer hoće da njim pogode učitelje slavenskoga roda. Plemenska pripadnost je jedini uzrok progona. (Glas poslanika: Nije istina! — Ministar Fedele: Mnogo je slavenskih učitelja, koji su potpuni Italijani. Naučili su italijanski jezik te ga poučavaju s izvrsnim uspjehom. Što vi kažete, je dakle potpuno neistinito. — Besednjak: Gosp. ministre, Vi preveć često rabite riječ „neistinito.“)

Školski nadzornik, koji ne poštuje zakone.

Dosta je, da pogledamo, kako postupa s našim učiteljima školski nadzornik u Trstu. Nije mi namjera, da protestiram protiv suspenzijama i disciplinarnim istragama kao takvim, jer se školske uprave svih država njima služe i zlorabe ih protiv učitelja, optuženim radi nediscipline ili drugih prestupaka zakona. Što nam se pak čini potpuno neopravdano i pobuđuje u nama živo ogorčenje, jest činjenica, da istodobno, dok se školski nadzornik u Trstu stavlja za sudiju nad našim optuženim učiteljima, krši on sam znalce propise zakona, koje je pozvan da štiti i gleda, da ih drugi poštuju.

Kr. dekret od 7. oktobra 1923. u 3. članu određuje: „Suspenzija od službe ne smije trajati više od 6 mjeseci. Iza nje slijedi za vrijeme, dok ona traje, gubitak plaće i to se vrijeme osim toga ne ubraja u godine službe“. Školski nadzornik ima pak običaj, da suspendira sla-

venske učitelje od službe ne samo za najdulje zakonsko vrijeme od 6 mjeseci, već i za vrijeme jedne godine i još više. Gospodo poslanici, poznani učitelje, koji su suspendirani od službe već jednu godinu i po, koji su sa svojim obiteljima već godinu i po bez plaće i koji bi umrli od glada, da ne bi našli dobrih ljudi, koji ih im pomažu. Neka mi kaže gosp. ministar, tko je dao školskim vlastima pravo, da nevažljivo krše zakon, koji je parlament odobrio, te da samovoljno krađu našim učiteljima godine službe, koje bi se morale ubrojiti za mirovinu. Kako se može školski nadzornik, koji na takav način postupa sa podržanim službenicima, postaviti za sudiju o zakonitosti njihovih djela?

Vlada hoće da pogodi u srce naš jezik i kulturu.

Svrha je politici, koju sam opisao, da pronomi učitelje slavenskoga roda! (Glas poslanika: Nije istina!) Najbolji dokaz tomu je sve veći broj učitelja, koji se sele u Jugoslaviju: neki od njih su klonuli, jer su suspendirani od službe, pak idu u inozemstvo, jer ne nalaze već kruha u vlastitom kraju. (Galama u parlamentu i upadice.) Drugi idu preko granice, jer ih je naravno otpustio sam ministar Fedele. Više od polovice slavenskih učitelja nalazi se već u inozemstvu. (Barbiellini-Amidei: Nalaze se u svojoj domovini. — Cian, sveučilišni profesor: Kao roba za izvoz je dobra. Treba ju pospješiti.) — Dobro sam promislilo i promozgao, gospodo poslanici, prije negoli sam Vam to izjavio. Kazao sam Vam to radi toga, jer ni vama ni nama nije od koristi stvarati ono, što se zove mučeništvo (vittimismo).

Stvar je ozbiljna ne samo radi toga, jer se tu radi o opstanku brojnih naših obitelji, već u prvom redu zato, jer oštećuje i ugrožava najveće interese naše kulture. Školska civilizacija svakoga naroda ovisi o zakonima, koji ju uređuju, te o osobama, koje imaju zadaću, da uzgajaju omladinu. Sa školskim zakonodavstvom ste izbacili iz škole naš materinski jezik i time ukinuli sve naše škole. Sada pak rušite drugi ugaoni stup naše narodne kulture:

Vi otpuštate slavensko učiteljsko osoblje. (Barbiellini-Amidei: Hrvatski jezik nije baš tako sladak! (te iskrivljujući lice dodaje): tvrd, tvrd... — Besednjak: Tim dokazuješ baš lijepo poštovanje civilizacije drugih naroda!) S takvom politikom htjeli biste zapriječiti za sva vremena obnovu slavenskih škola u Italiji. Bez učitelja ne će nikada moći nijedna vlada da opet otvori škole sa slavenskom obukom. (Ministar Fedele: Samo u goričkom kraju imamo 118 slavenskih učitelja: koji su položili ispit za poučavanje italijanskoga jezika te su svi besprijek-

korni. Vi huškate — Besednjak: Pitam Vas, da li huškam baš ja, koji osuđujem, da se učitelji otpuštaju, dok je međutim ministar onaj, koji ih otpušta iz službe! Vi dakako tim vršite djelo izmirenja! — Ministar Fedele: Otpustio sam učitelje u svim krajevima Italije, ako njihovi osjećaji nijesu bili vjerni domovini. (Poslanici plješću!) Zato je vaš rad huškački. Besednjak: Otkrivajući istinu, bunim i huškam! — Velika galama i vika.)

(Konac govora donijet ćemo u dojećem broju.)

Proporcionalni sistem i izborni red.

Francuski ministar unutrašnjih poslova Albert Sarrant izradio je nacrt novoga zakona za izbor poslanika francuskoga parlamenta. Taj nacrt, koji je već postao i zakonski prijedlog i dolazi pred plenum francuske Komore, sadrži važne promjene izbornoga sistema. 1919. g. uveden je u Francuskoj kod parlamentarnih izbora proporcionalni sistem, koji nije bio strogi čisti proporcije, jer je u neku ruku favorizirao većinske stranke, ali je ipak promijenio uninominalni većinski sistem, koji je vladao u Francuskoj do tada punih 59 godina, a poznavala ga je većina predratnih izbornih zakona te i onaj u Austriji. Prije rata imala je Francuska uninominalni sistem po arondismentima (kotarima). Svaki od ovih birao je jednoga poslanika. Ako je kotar imao više od 100.000 stanovnika, pripadao mu je još jedan poslanik, a u tome se slučaju kotar dijelio u dva manja kotara.

K ovome izbornome redu povrća se nakon deset godina ponovno francuska Komora. Još 18. jula 1925. g. izrekla se Komora za promjenu izbornoga reda i još pred nekoliko mjeseci odbor za opće pravo glasa povjerio je svom člana Théo-Bretinu, da izradi izvještaj o zak. nacrtu novog izbornog reda, ali je taj sadržavao čisti proporcije u departementu (okragu, oblasti). Danas, kako vidimo, udaljuje se Sarrantovom reformom francuski politički život od proporcionalnoga sistema i nema sumnje da će novi izborni red biti prihvaćen, kad su se za nj za-

grijali na svom kongresu 27. febr. o. g. i sami francuski socijalisti, dakako iz stranačkih razloga.

Novi francuski izborni uninominalni red, koji dolazi iz talijanskoga uninominalnog izbornog reda, silni nas, da se pitamo, kakav položaj uživa proporcionalni izborni red i da li on predstavlja najbolje rješenje podjele narodne volje.

Nema sumnje, da izborni rezultat mora da u svakom slučaju pokazuje na pravu narodnu volju i prema toj valja da se obavi podjela mandata narodnoga predstavništva. Drugi vidik, koji moramo imati pred očima, jest ograničenje parlamentarnoga života na stranke sposobne za život i ne tek lokalnoga značaja. Treba dakle da kod izbora bude u bar 90 %, jasno dovedena do izraza i odluke narodna volja, a s njom da bude ujedno korigirana prevelika i štetna rascjepkanost na male političke grupe.

Uninominalni sistem ne može da nikako zadovolji ni prvi, a ni drugi preduvjet za dobar izborni red. Zamislimo si: 10 izbornih kotara bira svaki po 1 poslanika. Izborni rezultat može da bude ovakav: Stranka A u devet kotara svugdje po 1000 glasova, a u desetom 200; stranka B u devet kotara po 950 glasova, a u desetom kotaru 1650. Prema tome stranka A dobiva na 9200 glasova devet poslanika, a stranka B na ukupnih 10.200 glasova tek jednoga. Rezultati nijesu dakako uvijek tako paradoksalni, ali uvijek postoji jaka nepravda.

Očita nepravda uninominalnoga sistema pokazuje nam se kod ovoga prikaza izbora za austrijski parlament 1911. g. Po nacionalnom kastastru — u Austriji se vodio uglavnom narodni boj — imali su Nijemci pravo na samo 185 poslanika (dobili su ih radi izbornoga reda 233!), Česi na 119 (dobili samo 108), Poljaci na 91 (83), Rusini su morali dobiti 65 poslanika (dobili su samo 31!), Slovenci 23 (dobili 24), Hrvati i Srbi 14 (13), Talijani su po svom broju morali dobiti samo 14 (a dobili su 19!) i Rumunji 5 (5). Nepravda je svakako vrlo jasna. Slavenci su po svom broju morali imati apsolutnu većinu Reichsrata (312 od 516).

Jasno je, da za pravednu podjelu mandata može važiti samo srazmjerni, proporcionalni sistem. Ponižem je manjina bezuvjetno zaštićena. A ipak i proporcionalni sistem ne može da dođe do potpunoga i zdravoga izražaja u mnogobrojnim i malim okruzima. To je stoga, što izbornu učesće nije uvijek i posvuda jednako te se nepravdno dijeli isto toliko mandata i kod 80%, glasača i kod 46 %, glasača. Shvativši li izbornu pravo kao dužnost, moramo tu ispunjenje te dužnosti i honorisati. Ujedno propada strankama radi nepostignuća količnika ogroman broj glasača. Kod nas bi teoretski govoreći moglo propasti na taj način i 200.000 glasova u okruzima, u kojima nije pojedina stranka postigla količnik, već 4-5-6000 glasova. Najbolji je stoga čisti pro-

Tratnice.

15. Basna.

Na tucnu sam se Jagicu namjerio kod Agičeve kosanice. Ona usred nje, a ja s ovoga kraja zida i do puta. Jesenska je i obrjeđa po livadi djetelina.

— Šta si zar poludila, Jago, ili te svrbi čakina kesa, da sa tvoje nesmotrenosti globe plaća? Pa još na Agičevo! A ga ti, ko i čitavo selo, ne poznaš, da bi on za jednu travku rodenoga svoga babajka na križ razapeo, a kamo li ne će tebe? Ta poput vuka i je on oblapan. Stoga će biti najnaručnije, da ti izdišeš nadvo.

— Bome mu, oče, ne će očevinu preoteti, ako tražim četverolisti strak djetelina!

— Pa baš tol ili su u njemu uroci, ili moći, da za njim tragaš? Nije to bez neke.

— Ni jedno, oče, ni drugo, već baš treće i poželjno. Četverolista djetelina osigurat će me, da mi je bratac Jakac u raj pošao i da među anđelima boravi.

— A tko ti je to tako, Jago, pričao?

— zainteresovan ću ja.

— Brate, brat Žarko!

Zazbilj je Jagici i bratu joj Žarku pred desetak dana od grlivice preminô najmlađi brat Jakov. Je i nije bio navršio godinu života. Žale za njim roditelji; a i nama je svima bio drag. Tama da je bio prolijetni pupoljak, grudica i zlačahnô ranče, na čula raslo.

Žarku će biti deseta, a Jagici osma godina. Pri rješavanju onakih i zamršenih problema međer je po Jagicu snažan i zreo Žarko mentor!

A da sve ovo ne pripada carstvu basni?

Da nije ona druga i snažnija, da tko ti je srca mio, onoga ni sa jezika ne snimaš, već ga u svemu predosječaš? Teško je ljubav potajati, jer reku, da se kašalj, šuga i ljubav sakriti ne mogu. — Jakac je bio odražano milovanje i Žarkovo i Jagičino.

16. Isprazni odušaji.

Baš da su isprazni odušaji, što ono juče kod nas i ponad mojom kulom obaviše Ljuba Grozdanić i Ruža Lozić.

Nekuda su one godinama vršnjaci,

čice, a općenjem i ujedinjenim mislima na jednoj nozi. Gdje je kolo, obe su one u njemu; za blagom na paši jedno uz drugo; gdje je djevojački nestašluk, ni štapom ih ne ćeš od njega prognati, a iznajscoli od pjesme — ni britkim ih mačem ne bi jednu od druge odcijepio i rastavio.

Jučer ih zapazih, za poslom se opremajuć, i suretoih u Baniča vrtlini. Tamo je golema stablina jabuke i u snazi, sigurnih, gustih i razgrananih krošnjama, a baš da u jeku i zoru svoje cvatnje. Bi reći, kako se bjelasa, zimski je snijeg na milovanju oštura nu jasna sunca, pusto se bijelim laticama zasula. Tama da ti oči zasnijeti.

Obe su se pod jabuku podvile, cvijeće beru, njime se kite, a u isti zeman uskladanom pjesmom ojkalicom u njezino se ime vjetra mole:

Jabuka se vjetra moli,

Da joj grane ne polomi,

Da joj rese ne satrese.

— Ma vidi vas! — ispremlješano ću ja grkim i slatkim na nje. — Amo je ispred vjetra branite i štitiite, a tamo ste po njezin opsta-

nak štetnije i nesnije od najžešće viharine, kad joj nesmišljeno grane krijite i cvijet ljuštrite na račun taštoga nakita. Pa još to pjesmom začinjate, ko da ne znate, da je u pjesmi plemenitost i dobrota, nježnost i čistoća osjećaja, dok je ova vaša arhivalica vrelom vodom pari i furil....

Jutros iznovice mitih do vrtline i do jabuke. Uz sitnu inačicu — sve je ko i juče. Nema cura, a jesu potrgane grančice. U kite su ih one povezale, koncem osukale, te o deblje jabučje grane prisambirale, da gdje laka čuda nema, čudom avelo provjeta.

Ciglo, što žalim i šušak mi za uho sagoni, jest to, da ni Ružice jutros ni Ljubice na jučerašnjoj doći ne zatekoh, da ih okadim jermjskom sevdalinkom:

Gledaj, diko, ono cvijeće sri.

Kad urodi, dođi, pa me vodi.

Bit će, da ni ova moja nije pčela, pa je u punu košnicu ulećela, nu ni ona njihova cvijet, koji se uvio u mirnutu kitu, već gotovo isprazni djevojački odušaji i bez meda i bez oslaščaja.

Don Marko Vežić

porcionalni izborni sistem sa ubrajanjem i onih lista, koje nijesu stigle količnik. Uzmemo li obadva gledišta u obzir, ostaje kao najbolji i najidealniji izborni red podjela mandata po državnoj listi na temelju čistoga proporca. Tu imamo primjer, kako bi izgledao u tom slučaju izborni rezultat skupštinskih izbora 1923 g. Radikalni su dobili samo 81 poslanika (dobili su pak 108 l), Radićeva HRSS 69 (dobila 71), Demokratska stranka 60 (51), Zemljoradnička stranka 24 (dobila 11), Muslimani dra Spahe 16 (18), Slovenska ljudska stranka bi dobila 15 poslanika (21), Džemijet 10 (14), socijalisti bi dobili 7 (2), Nijemci 6 (8), Srpska stranka 2 (1), Banjevačka pučka stranka 2 (3), Crnogorski federalisti 1 poslanika, dok su dobili 2, Rumunjska stranka bi uzdržala 1 poslanika kao i lista dra Trumbića. 1923. g. ostale su bez mandata, a po državnoj listi bi dobile zastupstvo u Skupštini ove stranke: Hrvatska pučka stranka 3 posl., Komunisti 4, Republikanci 3, Protić 2, a Muslimani-Maglajić, frankovci, invalidi, bosanski zajedničari i nar. socijalisti po jednoga poslanika. Po državnoj listi bi dakle 1923. g. parlament dobio živu sliku.

Proporcionalni sistem daje svakako najizrazitiju sliku narodne volje. Da je i čist proporc još nedovršen sistem, možemo slobodno priznati. U proporcionalnom sistemu trebaće dovesti svakako korekture. Mislimo, da bi se najbolje iskazao takav proporcionalni sistem, kakav je u češkoslovačkoj republici. To je sistem sa dva skrutinija. U prvom se dijele mandati po količniku, a u drugom ispod količnika. Ne uzima se ipak u obzir ona lista, koja bar u jednom okrugu nije dobila količnik. Češkoslovački izborni red uzdržuje tako i neposredni kontakt poslanika i izbornika putem podjele na okruge, a pomoću državne liste čini izborni red pravednim.

U znaku čistoga srazmernog sistema mora i kod nas doći do reforme izbornoga reda, i ako razne tendencije na zapadu silaze s demokratskoga puta. Ab-agro

Protiv ratifikacije neptunskih konvencija.

Naši politički krugovi misle, da se zahtjev Italije o ratifikaciji neptunskih konvencija nikako ne smije dovesti u vezu sa sadašnjim sporazumom između nas i Italije obzirom na Albaniju, jer bi to značilo, da je Italija sve te uznemirujuće događaje upriličila i izazvala samo zato, da od naše vlade iznudi na silu ratifikaciju neptunskih konvencija. O toj ratifikaciji moglo bi se istom tada govoriti, kad se one dobro revidiraju i izmijene, jer bi neptunske konvencije u svom sadašnjem sastavu izazvale ogorčenje u našoj Nar. Skupštini i svoj državi. Nema te većine, koja bi htjela da u Nar. Skupštini na veliku štetu svoga naroda izglasa te konvencije.

Samo tada će moći doći do istinitoga sporazuma između nas i Italije, ako sve države odobre načelo Balkan balkanskim narodima! Svako drugo rješenje bilo bi samo privremeno. Zato se u našim mjerodavnim krugovima dobro ističe, da bi upogled Albanije jedino stalno i konačno rješenje bilo to, da se tiranski pakt između Italije i Albanije jednostavno anulira.

Italija i mi.

Zadnjih dana kruže vijesti o tome, da bi između naše države i Italije imali početi direktni pregovori. U našim političkim krugovima nije dobro primljena ta ideja, koju zastupa engleska i francuska vlada, te nikako nijesu za to, da bi radi talijansko-jugoslavenske napetosti između Beograda i Rima započeli neposredni pregovori. Uopće je proti svim pravilima vanjsko-političke taktike, da mala država direktno pregovara sa velikom. Mala država pri pregovorima treba uvijek jačega zagovornika. Čim ih je više, tim bolje je. S druge opet strane mi s Italijom zapravo nemamo o ničemu drugome ni pregovarati, već o njenim lažima, da smo se pripravljali na provalu u Albaniju. Zapravo samo Italija ima u tom pogledu riječ. Ona neka sve-mu svijetu izjavi, da je govorila neistinu. Pregovori o tome su oada svršeni. Između Italije i Jugoslavije uspostavljen je status quo.

Rat u Kini.

Kantonske čete napreduju neprestano k Žutoj rijeci. Njihova je prethodnica došla do Fengianga, koji je samo 25 milja udaljen od glavnoga logora šanghanskih trupa na željezničkoj liniji Tiencin—Pukov. Međutim pojedine prethodnice Kantonaća već su prošle preko pokrajine Pengpu. Vojni strani stručinjaci misle, da će doći do odlučne bitke kod Hsu Šov Fu, koji je raskrčje željezničke mreže Tiencin—Pukov—Janghai. To mjesto predstavlja tekvu stratešku vrijednost, da će ga Čang Co Lin ili morati braniti pod svaku cijenu ili će morati napustiti svoju dominantnu poziciju centralne Kine. Skoro polovina sjevernih trupa ne-lazi se u Hsu Šov Fua.

Proračun izglasan.

Proricanja Pribičevićevog novinstva, da ne će pravodobno biti izglasan proračun, nijesu se obistinila. Proračun je 31. pr. mj. bio pravodobno i glatko izglasan. Skupština je odobrila proračun sa 156 protiv 126 glasova, a nakon toga odgovodila svoje sjednice, 19. t. mj. Toga će dana ministar Maksimović dati odgovor na optužbu Demokratske Zajednice.

Tko sprema rat?

Budimpeštanski list "Pesti Naplo" donosi izvještaj posebnoga dopisnika "Chicago Tribune" s albanske granice, koju je cijelo prošao: 20. marta iskrcano je kod Skadra 6.000 talijanskih vojnika u potpunoj ratnoj opremi. S njima je stiglo 7 oklopljenih automobila i 20.000 uniformi. U Draču ima 4 dalekometna topa, 50 teretnih automobila i mnoštvo municije. Albanske trupe vježba. 340 talijanskih oficira u civilu. Komandant mjesta u Skadru je talijanski oficir. Talijanski inžiniri utvrđuju Skadru.

Napeti odnošaji između Kantonaca i stranih država u Kini.

Događaji u Kini vode sve više zaostrenju položaja. Vrhovni zapovjednik kantonske vojske Šankaišek navijestio je, da će kantonska vojska odmah krenuti na Peking i da će ga zaposjesti prije Uskrsa. S druge strane se u Kini nagomilavaju vojne sile

stranih država. Engleska neprestano šalje nove čete u Šangaj. Amerika je otposlala novi kontigent od 1500 ljudi, a Japan i Francuska povećavaju čete za obranu koncesija, pa čak i manje države kao Španjolska i Holandija spremaju nove pošiljke u Kinu. Strane države ne pojačavaju samo kopnenu vojsku, nego spremaju i veće pomorske sile. Pred Šangajem već leži usidreno preko 50 ratnih lađa. To nije dovoljno. Japan sprema veliku demonstraciju svoje mornarice, u kojoj će sudjelovati do 50 ratnih lađa. Amerika, koja je do sada bila suzdržljiva, sprema također veliku flotu u Kinu. Velika Britanija bez sumnje ne će zaostati za drugim silama, pa će u skoro vrijeme između Nankinga i Pekinga biti koncentrisano toliko vojnih sila, koliko još do sada nije nigdje bilo sakupljeno.

Kantonska vlada pokazuje sve manje obzira prema strancima. Zbog svega toga zaoštravaju se suprotnosti između Kantonaca i stranih država. Pokolj stranaca u Nankingu i bombardiranje engleskih i američkih ratnih lađa, uslijed čega je bilo oko 2000 kineskih žrtava, malen su dokaz, kako uslijed prenapetosti živaca može doći do sudara, čije je posljedice teško predvidjeti. Engleska štampa opojena uspjehom bombardovanja Nankinga, kojim su spašeni stranci od pokolja, traži, da se u sporazumu s drugim državama energično nastavi politikom jake ruke. Kinezi su vrlo uzrujani. U njima je zato i osobita mržnja na strance, osobito u Šangaju.

NAŠI DOPISI.

PREKO, 1. travnja 1927

Proslava 80. godišnjice biskupa Marčelića. Preko, kao rodno mjesto dubrovačkoga biskupa dra Josipa Marčelića, svečano je proslavilo jubilej 80-godišnjice njegova života. Stavljen je zvonova, pucanje mužara, brojne zastave i večernja lijepa rasvjeta dali su svečanosti vanjski sjaj. U župskoj crkvi je obavljena svečana zahvalna Misa sa "Tebe Boga hvalimo", kojoj su prisustvovali predstavnici svih mjesnih vlasti, škole i druge mjesne korporacije i društva. Općinsko vijeće na svečanoj sjednici, održanoj toga dana, odlučilo je, da se šetalište od pristana do biskupove kuće prozove: "Šetalište biskupa Marčelića". Po dr. I. Marčeliću, liječniku, osnovana je i "Zaklada Vladike dr Josipa Marčelića biskupa" za potpomaganje siromašnih đaka ove općine. Mjesto je izdalo vrlo zgodni prigodni epigram. Svečaru, našem domorocu, ovom prigodom želimo od Gospodina dug zemaljski vijek, pun rada za Boga i narod! Prečani.

Veliki župan dr Perović danas nas je pohodio. Zainteresovao se za mjesne prilike. Pohodio je Sud, općinu i škole.

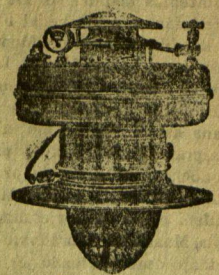
Gradnja nove crkve nastavlja se. Do Bog, da dočekamo i svršetak gradnje toga Božjeg doma.

IZ GRADA I OKOLICE.

40 satno klanjanje u Stolnoj Bazilici. U srijedu 6. t. mj. u Stolnoj Bazilici sv. Jakova u 12 sati počinje četrdesetno klanjanje. Na zaključnom blagoslovu uvečer pjevati će "Cecilijanski Zbor".

Komisija, sastavljena od delegata sreskoga poglavarstva, općine, lučke kapetanije, udruženja trgovaca i industrijalaca u Šibeniku, direkcije pomorskoga saobraćaja, direkcije državnih željeznica u Zagrebu i Velikoga župana načelno je prihvatila, da se dozvoli Lučko-stovarišnoj konsorciji izgradnja industrijske pruge prama obali između Zablaca i rta Garbina u priključku pruge Šibenik-Perković.

POLAR

specijalne ribarske svjetiljke

od 500 — 3000 svijeća jakosti jednostavno rukovanje, neznatna potrošnja petroleja.

Vlastita radiona za popravak. Najjeftinije nabavno vrelo!

"PETROPLIN", ZAGREB, DRASKOVIĆEVA 58. Najveće skladište u S.H.S. 85 modela svjetiljaka.

Predavanje o Beethovenu. Upravo na dan stogodišnjice smrti velikoga glazbenika Ludviga Beethovena održala je ga Olga Javor u "Prosvjetno-zabavnom skupu" iscrpljivo predavanje o njegovom životu i vjebnim djelima.

Radovima oko postavljanja vodovodnih cijevi započelo se i u ulici kralja Tomislava. Druga partija vodovodnih cijeva je stigla, a radovi će biti završeni početkom juna.

Gosp. Krešimir Novak, amirovljeni nadučitelj, odlikovan je ordenom sv. Save V. stepena. Tom prigodom mu je učiteljsvo šibenskoga sreza, kao svom dugogodišnjem predsjedniku, poklonilo srebrenu tintarnicu.

Priznanje. O akademskom slikaru prof. Josipu Šonji, nastavniku mjesnih gimnazija, vrlo je pohvalno pisao zadnjih dana u beogradskom "Vremenu" dr Boža S. Nikolajević. Nazvao ga je "odličnim portretistom, talentovanim i nedovoljno znanim umjetnikom, koji zaslužuje specijalnu pažnju". Misli, da bi bilo opravdano, da prof. Šonje priredi u Beogradu izložba svojih portreta.

Dr Filip Dražančić nastupio je kod mjesne bolnice dužnost šefa ginekološko-porodičnog odjela. U zadnje vrijeme boravio je u Pragu na specijaliziranju, a neko je vrijeme bio asistentom ginekološke klinike u Zagrebu.

Blagovijest u lurdskoj špilji. 25. pr. mj. održana je u lurdskoj špilji sv. Lovre vrlo lijepa crkvena svečanost. Ujutro je oslušio sv. Misu gvardijan fra A. Bukić, a popodne je u špilji pred ogromnim mnoštvom naroda održao propovijed presv. biskup dr Mileta. Ujutro i popodne pjevao je "Cecilijanski Zbor". Toga su dana svi prorizi po Gorici bili okićeni zastavama i sagovima.

Rasprava napadačima na poštanski auto. Prošloga četvrtka započela je posljednja rasprava ovoga porotnog zasjedanja, i to protiv razbojnika, koji su lani napali poštanski auto na pruži Obrovac-Gračac, te ubili jednoga putnika i opljačkali 70.000 dinara. Na optuženičkoj klupi su bili Žakula Ilija, Milanko Lazo i Milanko Nikola te Luka Obrovadović, koji je optužen, da je s njima bio u vezi. Optuženi Žakula, koji je kod ispitivanja odmah iza uapšenja tri puta sve priznao, sad je sve nije-

kao ističući, da je prije iskazao pod batinjanjem žandarma. I tri ostala optuženika također su sve nijekali. Preslušan je zatim veliki broj svjedoka. Glavni svjedok Mijat Badža raspoznao je optuženoga Lazu Milanku, i ako su razni svjedoci htjeli pošto poto dokazati, da je on toga dana kao i Nikola bio u planini. Rasprava je završena 31. pr. mj. u ponoći, te su na temelju pravovrijeka protinika Žakula i Lazo Milanko osuđeni na smrt na vješalima, a Nikola Milanko i Obradović riješeni. Čitanje osude porazno je djelovalo na osuđenike. Optuženike su branili dr. Kožul i dr. Smolčić. Za raspravu je vladao silan interes, pa je svih sedam dana dvorana bila prekrčata svijeta.

Regruti. 27. pr. mj. pošao je veliki broj novaka iz Šibenika i sjeverne Dalmacije podaevnim vozom u Knin, da nastupe vojnu dužnost. Kako je bila nedjelja, došla je na kolodvor ogromna masa naroda.

Krstaš „Dalmacija“. U petak 1. o. mj. stigao je po prvi put u našu luku najveći naš ratni brod krstaš „Dalmacija“ i usidrio se kod Mandaline.

Požar. U petak upravo u ponoći buknuo je požar u kući Rakića kod Nove crkve. Vatrogasci, koji su bili obaviješteni, za čas hvalevrijednom požrtvovnošću odmah su se našli na licu mjesta. S vrlo malo muke i nekoliko litara vode požar su vatrogasci uz pomoć komšija brzo ugušili. Vatra je bila zahvatila sami pod, a, kako je nastala, ne zna se. Osigurana je bila kuća i roba. Stele ipak ima, jer je veliki dio poda oko zapaljenoga mjesta trebalo isjeći, a i voda je učinila svoju.

Parobrodarsko društvo „Levant“ prenaša svoje sjedište u Šibenik. Društvo pripadaju parobrodi: „Drina“ i „Marjan“ s ukupnom tonažom od 10.800 tona.

Prigodom rođendana Nj. Vel. Kralja belgijskog 8. aprila t. g. mjesni belgijski konsulat ne će uredovati.

Razbojnici. Pred par dana kasno uvečer došli su dva žandarma Stipanu Smolčiću u selu Patučani općine Tijesno. Prikazali su se kao žandarmi sa stanice Čistamala, koji su tek nastupili dužnost, i pretražili su seljaku kuću, da nema skrivena duhana. Zatim su od njega zahtijeli,

da im izruči sav novac. On se nije opirao, već ne sluteći, da su to razbojnici predao im je 8.500 dinara, a oni su mu za taj iznos ispisali priznanicu, napisanu ćirilicom, jer da tobože narednik ne zna latinicu. Kad je opljačkani seljak sutradan saznao, da je prevaren, prijavio je stvar žandarmeriji, koja je pod sumnjom napsila Luku Petrovića i Nikolu Kresovića, dok posvemu izgleda, da su i ovaj grabež počinili zloglasni Petar Pupovac iz Bilišana i Todor Medić iz Bjeline, koji su nedavno također u žandarskim uniformama odnijeli Nikolu Buljanu 900 dolara i 2000 dinara, a koje se dovođe također u vezu sa razbojničkim napadajem na poštanski auto Obrovac-Gračac.

Promet u luci. 26. pr. mj. jedrenjača „I buoni amici“ došla je u luku, da ukrca 380 m³ građevinskoga drva za Brindisi; 27. pr. mj. parobrod „Lodoletti“ počeo je krcati 600 m³ građevnoga drva za P. Empedocle, a jedrenjača „T. Solazzi“ 500 m³ građevnoga drva za Rimini; 29. pr. mj. došla je jedrenjača „Ars“ po 200 m³ građevnoga drva za Bari, jedrenjača „Vittorina“ po 110 tona ugljena za Rimini, te jedrenjača „I tre fratelli“ po 140 tona ugljena za Ortona m.; 30. pr. mj. jedrenjača „Labud“ ukrcala je 300 tona ugljena za Veneziju; 31. pr. mj. jedrenjača „Stella“ ukrcala je 120 tona ugljena, jedrenjača „Scilla“ 800 m³ građevnoga drva za Palermo; 1. o. mj. ukrcao je parobrod „Montebello“ 750 tona ugljena, a jedrenjača „Jela“ 570 tona ugljena za Rijeku.

Predsjedništvo Skupštine splitske Oblasti.
Br. Pres. 70/27.

Split, 31. ožujka 1927.

Donosi se do znanja, da će se VI. sjednica redovitog zasjedanja Oblasne Skupštine držati u srijedu 6. travnja u 9 sati prije podne u Općinskoj Vijećnici sa ovim

dnevnim redom:

- 1) Popunjenje upražnjenog mjesta člana Oblasne Skupštine za srez splitski uslijed odreke zastupnika Nike Bartulovića.
- 2) Izvještaj Oblasnog Odbora o dosadašnjem radu.
- 3) Naknadno odobrenje privremenih uredaba, izdanih od Oblasnog Odbora u smislu čl. 94. zakona o oblasnoj i sreskoj samoupravi;

a) O ustanovljenju općinskih nameta (dažbina) za općinu Trilj, br. 105/27.

b) O ustanovljenju općinskih nameta (dažbina) za općinu Supetar, br. 215/27.

c) O ustanovljenju općinskih nameta (dažbina) za općinu Kistanje, br. 213/27.

d) O ustanovljenju općinskih nameta (dažbina) za općinu Vrboska, br. 214/27.

e) O ustanovljenju općinskih nameta (dažbina) za općinu Sinj, br. 74/27.

f) O ustanovljenju općinskih nameta (dažbina) za općinu Vodice, br. 359/27.

g) O ustanovljenju općinskih nameta (dažbina) za općinu Rab, br. 261/27.

h) O ustanovljenju općinskih nameta (dažbina) za podopćinu Poljica, br. 287/27.

i) Odobrenje privremenog pobiranja općinskih nameta za općinu Kaštel Sućurac, br. 120/27.

j) Odobrenje privremenog pobiranja općinskih nameta za god. 1926. do 31. svibnja 1927. br. 372/27.

4) Predlog Oblasnog Odbora o Uredbi o ustrojstvu Oblasnog Odbora Splitske Oblasti.

5) Predlog Oblasnog Odbora o Uredbi o platama i prinaldežnostima aktivnih samoupravnih činovnika i ostalih službenika.

6) Predlog Oblasnog Odbora o Uredbi o platama članova Oblasnog Odbora.

7) Predlog Oblasnog Odbora o Uredbi o naknadi putnih troškova za članove Oblasne Skupštine, Oblasnog Odbora i službenika oblasti.

Predsjednik:
Novaković, v. r.

Objava

Monopolskom Stovarištu u Šibeniku potrebni su podesni lokali za kancelarije i magazin za duvanske preradvine.

Ponude treba dostaviti Stovarištu najdalje do 9. aprila ove godine. Iz Kancelarije Monopolskog Stovarišta u Šibeniku M. S. Br. 567 od 29. Marta 1927. god.

Vlasnik, izdatelj i odgovorni urednik: Ante Erga. — Tisak Pučke Tiskare u Šibeniku — (Predstavnik: Jerolim i Vjekoslav Matačić).

„ITO“ pasta za zube - najbolja.

Veća kemička tvornica u Sloveniji traži

lokalne zastupnike

Ponude na Publicitas d. d., Zagreb, Gundulićeva 11, pod „Za-11. 548“.

DELFIN **POKUČSTVO**

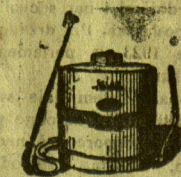
ZA GOTOVO I NA OTPLATU KOD TRGOVINE POKUČSTVA I TAPETARIJE

RIKARD DELFIN - ŠIBENIK

VELIKI IZBOR OKVIRA

Vodeća svetska marka original francuska

„ECLAIR — VERMOREL“ PERONOSPORA PRSKALICE

General. zastupstvo i stovarišta za cijelu Kraljevinu SHS

Bogato snabdjeveno skladište svih sastavnih dijelovima.

„BARZEL“ Subotica.

trgovina gvoždem prometno d. d. Na veliko! — — — Na malo!

U Australiju za Lira šterlinga 28.-

U Južnu Ameriku za Lira šterlinga 19.-

otprema Agencija **JOSIP JADRONJA — ŠIBENIK**

Tražite upute.

Zadružna Gospodarska Banka d. d. u Ljubljani

VLASTITA ZGRADA — — —
UL. KRALJA TOMISLAVA 108

Podružnica Šibenik.

BRZ. NASLOV GOSPOBANKA
TELEFON BR. 16. NOĆNI 67

Podružnice: CELJE, DJAKOVO, MARIBOR, NOVI ŠAD, SARAJEVO, SOMBOR, SPLIT.

Ispostava: BLED.

Dionička glavnica i pričuva preko Din. 16.000.000.

Ulošci nad Din. 250.000.000 — — — — — **Ovlašteni prodavaoc srećaka državne lutrije.**

PRIMA ULOŠKE NA KNJIŽICE, TE IH UKAMAČUJE NAJPOVOLJNIJE.

OPREMA SVE BANKOVNE I BURZOVNE POSLOVE POVOLJNO, TOČNO I BRZO.